

عملکرد دولتها در برنامه آموزشی مدارس در دوره بیماری کووید-۱۹

زینب جنگاور

ابواب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان فارس، واحد آموزش و پرورش لامرد، گروه علوم تربیتی، ایران. alialamarvdasht@gmail.com

چکیده

این پژوهش به منظور عملکرد دولتها در هدایت برنامه آموزشی مدارس در دوره بیماری کووید-۱۹ انجام شده است. روش تحقیق توصیفی از نوع تحلیلی است که به بررسی و تجزیه و تحلیل و توصیف گزارشات پرداخته و از لحاظ هدف از نوع پژوهش های کاربردی است چون نتایج این پژوهش قابلیت اجرایی در سازمانها از جمله آموزش و پرورش را دارد. بررسی نظام های آموزشی کشورهای مختلف طی روزهای اخیر نشان از تغییرات گسترده ای در روبه های جاری مدیریت آموزشی در سراسر جهان دارد. همه گیری کووید-۱۹ سبب اختلال در آموزش در اغلب کشورهای دنیا شده است. با وجود تمام تلاشهای صورت گرفته برای ارتقای دسترسی و کیفیت آموزشهای الکترونیکی در خانه، کماکان تحقیقات صورت گرفته نشان از نارضایتی دانش آموزان و والدین در ارائه خدمات و مقایسه آن با کیفیت مطلوب آموزش حضوری در مدارس دارد. استفاده از ظرفیت آموزش غیرحضوری و الکترونیکی، یکی از اقدامات و روبه های مشترک نظام های آموزشی کشورهای جهان در مقابله اختلالات آموزش و یادگیری در این دوره بوده است اما این آموزشها جایگزین کاملی برای آموزشهای حضوری در مدرسه نخواهد بود. این پژوهش خلاصه ای از تلاشهای کشورها است که برای حفظ تداوم یادگیری در زمان تعطیلی مدارس به دلیل بیماری کووید-۱۹ و چالشهای آن انجام داده اند. مهمترین پیام این پژوهش این است که تبادل اطلاعات و تجربیات بین کشورها و جوامع می تواند منجر به اصلاح و بهبود هرچه بهتر و کیفیت آموزش گردد. مطالعه حاضر از نوع توصیفی تحلیلی است و پس از بررسی مفاهیم با ارائه نتایج به پیشنهادات کاربردی پرداخته شده است.

کلید واژه: برنامه آموزشی، مدارس، بیماری کووید-۱۹، دانش آموزان، تصمیم گیری

مقدمه

با گذشت نزدیک به چهارماه از پاندمی کرونا، تقریباً تمام کشورهای اروپایی درگیر تبعات و اثرات ناشی از آن شدند و برخی از کشورها میزان بالایی از ابتلا و یا مرگ ناشی از کرونا را تجربه کردند. اختلال در آموزش، بحران اقتصادی و کاهش تولید، بحرانهای سیاسی و ناکارآمدی سیاستها و تصمیمات و... از مهمترین تبعات این بیماری بود [۶]. بسیاری از دولتها موسسات آموزشی را به منظور محدود کردن شیوع کووید-۱۹ به طور موقت به حالت تعطیلی درآورده‌اند. تعطیلی سراسری بیش از ۹۰ درصد دانش‌آموزان در سراسر دنیا را تحت تاثیر قرار داده است. چندین کشور دیگر، تعطیلی‌های محلی را در پیش گرفته‌اند که میلیونها نفر از یادگیرندگان را تحت تاثیر قرار داده است [۱]. اکنون بعد از تعطیلی طولانی مدت مدارس، توافق جهانی برای بازگشایی مدارس شکل گرفته و از آسیب توقف آموزش و یادگیری سخن گفته می‌شود. انزوا و بیم از آسیب‌های رفتاری و بهداشت روانی کودکان نیز بر نگرانی‌ها افزوده است. اصرار و شتاب دولت‌های اروپایی در بازگشایی مدارس، نگرانی‌های زیادی را به وجود آورده است. در این راستا در اروپا مدارس برای بازگشایی تحت تدابیر سختگیرانه آماده می‌شوند. اقدامات مناسب و مؤثری از سوی کشورهای اروپایی در اقناع افکار عمومی و جلب رضایت و اطمینان والدین جهت بازگشایی مدارس صورت گرفته است ولی مخالفت اولیا جهت حضور فرزندانشان در مدرسه، به یکی از معضلات بزرگ نظام‌های آموزشی اروپایی مبدل شده است. اگرچه دوری دانش‌آموزان از کلاس درس از نظر آموزشی و اجتماعی تبعات و آسیب‌هایی در پی دارد، اما خطر شیوع مجدد کروناویروس و تهدید زندگی و سلامتی دانش‌آموزان و کارکنان، مانع بزرگی برای بازگشایی مدارس در سال تحصیلی جدید خواهد بود [۵]. با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا که وجه مشترک امروز تمامی کشورهای جهان است، تجارب مواجهه و مقابله با آنها و همچنین تمهیدات و ابتکارات اتخاذ شده می‌تواند برای سایر کشورها آموزنده باشد. بررسی نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف طی روزهای اخیر نشان از تغییرات گسترده‌ای در رویه‌های جاری مدیریت آموزشی در سراسر جهان دارد. با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا که وجه مشترک امروز تمامی کشورهای جهان است، تجارب مواجهه و مقابله با آنها و همچنین تمهیدات و ابتکارات اتخاذ شده می‌تواند برای سایر کشورها آموزنده باشد. در این پژوهش تلاش می‌شود تا با بررسی اقدامات صورت گرفته در کشورهای مختلف جهت بازگشایی مدارس، نتایج جامع و قابل توجهی را در اختیار خوانندگان و دست‌اندرکاران آموزشی قرار دهد. در کره در خصوص آموزش مجازی اقدامات خوبی صورت گرفته که پس از کارگروه‌های مختلف نتایج ذیل برای سه گروه از دانش‌آموزان اتخاذ گردیده است: دانش‌آموزان دارای معلولیت - بر اساس نوع معلولیت آموزش‌ها به طرق مختلف به گونه‌ای که حداقل تماس صورت بگیرد به شکل ترکیبی "آنلاین" و "پشتیبانی در منزل" ارائه شد. دانش‌آموزان خانواده‌های چند فرهنگی - مراکز پشتیبانی محلی آموزش چند فرهنگی در سراسر کشور با همکاری وزارت آموزش و پرورش، ادارات آموزش و پرورش استان‌ها و مناطق جزواتی را به چند زبان آماده و توزیع کردند که حاوی اطلاعات مربوط به آموزش آنلاین و آموزش زبان کره‌ای بود. [۴].

۲. برنامه آموزش‌های الکترونیکی کشورها در سایه - کووید ۱۹

در مدارس سوئد مواردی از ابتلا و شیوع بیماری مشاهده شده است. برای نمونه در شهر شلفتیو در یک مدرسه با نتیجه مثبت آزمایش کروناویروس مواجه شدند. علیرغم اینکه سوئد یکی از پیشرفته‌ترین نظام آموزشی را به لحاظ کیفیت در جهان داشت ولی عملکرد این کشور در قبال بحران کرونا به خاطر تصمیم‌گیری نامناسب دولتمردان بسیار ضعیف بود. اما در مقام مقایسه وضعیت کره جنوبی که به لحاظ وضعیت کیفیت نظام آموزشی هم ردیف سوئد بود به خاطر عملکرد مناسب دولتمردان و اعمال سیاست‌های صحیح بهداشتی در کنترل بحران کرونا بسیار موفق بود [۵]. راهکارهای ارائه شده از سوی وزارت آموزش و پرورش، آموزش عالی و آموزش پزشکی به دانش‌آموزان و دانشجویان بیشتر از جنس توصیه‌های رعایت بهداشت فردی همچون شست و شوی دست، عدم تجمع در یک مکان واحد، تعطیلی فعالیتهای ورزشی، توزیع بروشورهای مورد نیاز و مواردی از این دست است. این در حالی است که از یکسو تجهیزات مراقبت بهداشتی همچون ماسک و محلولهای ضدعفونی کننده در مدارس و دانشگاه یافت نمی‌شود و دوم آنکه حضور دانش‌آموزان و دانشجویان در کلاس درس و محوطه مدارس و دانشگاهها، خود به معنای تجمع در مکان واحد است. بنابراین چنین توصیه‌هایی به ویژه با توجه به شدت شیوع

تصادی ویروس کرونا به هیچ وجه عملیاتی نخواهد بود. با توجه به طول دوره کمون ویروس کرونا از یکسو و در اختیار نبودن کیت های تشخیصی در مدارس و دانشگاهها و نیز جمعیت بالای دانش آموزان و دانشجویان، امکان رصد و پایش لحظه‌ای شیوع این ویروس در مدارس و دانشگاه وجود ندارد. توصیه وزارتخانه های متولی حوزه آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی به خانواده ها مبنی بر عدم حضور فرزندانشان در مدارس و دانشگاهها در صورت بروز علائم بیماری، توصیه‌های غیرمنطقی و کارشناسی نشده است.

۳. برنامه آموزش‌های الکترونیکی ایران و وینار جهانی در سایه - کووید ۱۹

آقای محسن حاجی میرزایی، وزیر آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران در این نشست اظهار داشت در کشور ما مثلث جدید یادگیری متشکل از معلمان، دانش آموزان و والدینشان تشکیل شده که با حمایت شبکه های اجتماعی، آموزش و یاددهی را بیدرنگ پس از بسته شدن مدارس آغاز کرده اند. روز چهارم فروردین نشست بر خط (آنلاین) یونسکو ویژه کووید ۱۹ در ساختمان یونسکو در پاریس برگزار شد. در این نشست برخی کشورها گزارش اقدام های حمایتی شان از معلمان و دانش آموزان پس از بسته شدن مدارس را ارائه کردند. همچنین چالش های پیش روی نظام های آموزشی و نیاز به اقدام جمعی کشورها برای مقابله با آن مورد تأکید قرار گرفت. این نشست پس از نشست روز سه شنبه ۲۰ اسفند که با حضور کشور های گروه ویژه شامل کاستاریکا، کروواسی، مصر، فرانسه، ایران، ایتالیا، ژاپن، مکزیک، نیجریه، پرو و سنگال تشکیل شد، با حضور خانم اودری اوزولی، مدیر کل یونسکو برگزار شد. مدیر کل یونسکو در این نشست پس از اشاره به مسئولیت جمعی کشورها در خصوص اقدام برای پیشگیری از انتشار ویروس کرونا، از تشکیل ائتلاف جهانی آموزشی کووید ۱۹ در آینده نزدیک خبر داد. وی هدف از این ائتلاف را بسیج تخصصی کشورها و تقویت پشتیبانی از اقدام های آموزشی ملی آنها اعلام کرد. وی در ادامه افزود، در نخستین روز های پس از بسته شدن مدارس، توجه کشورها بر آموزش دانش آموزان از راه دور متمرکز شد. اما اکنون حمایت از معلمان و خانواده ها مورد توجه آنها قرار گرفته است. به گفته خانم استفانیا جیانینی، معاون آموزشی یونسکو، دانش آموزان اکنون بیش از هر زمان دیگری به حمایت و توجه عاطفی به اندازه حمایت درسی نیازمندند و این فراخوان بیدار باش برای نظام های آموزشی ست تا تلاش ها ایشان را بر مهارت های اجتماعی-عاطفی، همدلی و همبستگی متمرکز کنند. خانم لوسیا آزلینا، وزیر آموزش و پرورش ایتالیا در این نشست گفت ما نمی توانیم جایگزینی برای حضور معلمان و ارتباط تربیتی-آموزشی آنان با شاگردانشان داشته باشیم اما چاره ای هم بجز حمایت و پشتیبانی کامل از مدیران، معلمان، والدین دانش آموزان و یادگیرندگان مان نداریم و باید از امنیت و سلامت آنان هم خاطر جمع باشیم. ما در کشورمان به منظور حفظ ارتباط بین معلمان و شاگردانشان و همچنین نگهداشت انگیزه آنان از شبکه های اجتماعی بهره می بریم [۲]. هیچ جایگزینی برای مدرسه وجود ندارد و آموزش از راه دور جای خالی آموزشهای مدرسه‌ای را پر نمی کند و درعین حال سنگینی بار آن بر روی دوش دانش آموزان، معلمان، پدران و مادران به دشواری تحمل می شود. اما با توجه به اینکه احتمال تولید واکسن کرونا زودتر از سال آینده، اندک خواهد بود، چاره ای جز بستن مدارس وجود ندارد و منتقدان و مخالفان تعطیلی مدارس، در برابر موج دوم همه گیری کرونا در فصل پاییز؛ ناگزیر از بستن مدرسه هستند. اگرچه دوری دانش آموزان از کلاس درس از نظر آموزشی و اجتماعی بسیار زیان آور است و جبران ساعات آموزشی از دست رفته به ویژه برای دانش آموزان دبیرستانی دشوارتر است و حتی احتمال ترک تحصیل دانش آموزان دبیرستانی وجود دارد، [۶].

۴. بحث و نتیجه گیری

از مباحث فوق نتیجه گرفته می شود که بسیاری کشورها به سمت آموزش آنلاین از راه دور شتافتند تا از استمرار یادگیری اطمینان حاصل کنند. با این حال، نیمی از دانش آموز که به دلیل همه گیری کووید-۱۹ از مدرسه بازمانده اند به رایانه دسترسی ندارند، آنها فاقد دسترسی به اینترنت هستند و در مناطقی زندگی می کنند که تحت پوشش شبکه های موبایل قرار ندارند. همچنین استفاده از ابزارهای دیجیتال برای بسیاری از آموزگاران یک چالش به حساب می آید. تعطیلی مدارس زمان کمی را برای آنها جهت یافتن راه حلی برای اطمینان از استمرار یاددهی باقی گذاشته است. به همین ترتیب، بسیاری از آنها ممکن است مهارت‌ها یا تجهیزات دیجیتال لازم را در اختیار نداشته و سایرین نیز به دلیل منابع مالی ناکافی یا عدم تامین محلی، به

اینترنت دسترسی نداشته باشند. بنابراین برنامه‌های آموزشی به منزله فرصتی برای یادگیری بین نسلی مثلا به زبانهای محلی و برای کودکان بازمانده از تحصیل و جوانان و بزرگسالان فاقد سواد تلقی می‌شود. لازم است این برنامه‌ها به موضوعاتی همچون سلامت جسم و بهورزی روان می‌پردازند که هردو در مورد افراد متأثر از همه‌گیری کووید-۱۹ حائز اهمیت است. از آنچه گفته شد می‌توان استنباط کرد که این برنامه‌ها همچنین به منظور ارائه بستری برای تبادل اطلاعات و تجارب میان نسلها طراحی می‌شوند.

۵. منابع

الف (منابع فارسی

۱. مرکز امور بین الملل و مدارس خارج از کشور، (۱۳۹۹)، دوشنبه ۱۱ فروردین
۲. یونسکو (۲۰۲۰) پاسخ آموزشی یونسکو به همه‌گیری کووید-۱۹، کارگاه مجازی تبادل دانش درباره آموزش از راه دور با استفاده از رادیو و تلویزیون
۳. مرکز امور بین الملل و مدارس خارج از کشور، (۱۳۹۹)، سلسله گزارش های مرکز امور بین الملل در ارتباط با شرایط آموزشی روز جهان، گزارش ۲۷، درس هایی از کره جنوبی در واکنش به بحران کووید-۱۹
۴. مرکز امور بین الملل و مدارس خارج از کشور، (۱۳۹۹)، ۱۱ خرداد، سلسله گزارش های مرکز امور بین الملل در ارتباط با شرایط آموزشی روز جهان، آموزشهای الکترونیکی مالزی در سایه - کووید ۱۹
۵. مرکز امور بین الملل و مدارس خارج از کشور، (۱۳۹۹)، سلسله گزارش های مرکز امور بین الملل در ارتباط با شرایط آموزشی روز جهان، سیاست ها و اقدامات دوره تعطیلی و بازگشایی مدارس کشورهای اروپایی در در واکنش به بحران- کووید ۱۹
۶. وزارت آموزش و پرورش ایتالیا، دانشگاه و تحقیقات ایتالیا: <https://www.miur.gov.it>
۷. وزارت آموزش فرانسه به نشانی: <https://www.education.gouv.fr>

ب) منابع انگلیسی

8. A Framework to Guide and Education Response to the COVID ۱۹ Pandemic of ۲۰۲۰; Fernando M. Reimers, Global Education Innovation Initiative, Harvard Graduate School of Education; Andreas Schleicher, Directorate of Education and Skills, Organization for Economic Co-operation and Development - <https://www.gse.harvard.edu/news/uk/۲۰/۰۴/toward-global-response-covid-۱۹>
9. <https://www.miur.gov.it/web/guest/-/ministro-dell-istruzione-e-rai-aprono-una-nuova-aula-in-televisone-da-lunedì-۲۵-al-via-la-trasmisione-la-scuola-in-tivu-istruzione-degli-adulti->
10. <https://www.khanacademy.org/contribute>
11. <https://international.khanacademy.org>
12. <https://www.pdst.ie/>